

Як ефективно й швидко навчити майбутніх суддів?

За даними Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на сьогодні в місцевих судах вакантні 1 292 посади суддів. ВККСУ вирішила визначити потребу в державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді в Національній школі суддів України на 2017 рік в обсязі 600 осіб за денною формою навчання та оголосила відповідний добір кандидатів. Яким чином готуватиметься поповнення суддівського корпусу, що чекає на бажаних стати служителями Феміди та що приготувала система суддівської освіти для кандидатів на посаду судді, ми вирішили розпитати в ректора Національної школи суддів, доктора юридичних наук Миколи ОНІЩУКА.

Загальна ситуація з кадрами в системі судочинства

— Як швидко й наскільки НШСУ буде готова відповісти на виклик судової реформи — нестачу суддівських кадрів?

— Прийняті конституційні та законодавчі зміни, які покликані модернізувати вітчизняне правосуддя, матимуть своїм наслідком також і відчутне кадрове оновлення судової системи. Вельми ймовірно, що свої посади залишать із різних підстав загалом близько половини штатної чисельності суддів.

Питання дефіциту кадрів, що виник в апеляційній та касаційній інстанціях, буде вирішуватися, зокрема, за рахунок залучення до управління правосуддя адвокатів і науковців через відповідні конкурсні процедури. Наразі формується новий Верховний Суд.

Що ж стосується кадрового забезпечення місцевих судів, то, з одного боку, тут проблема суддівських кадрів є найбільш відчутною, з іншого, закон передбачає систему доступу до суддівської професії у формі спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді. Форма її організації, програма й методологія були переглянуті та вдосконалені. Нині суддівська освіта інструментально здатна організувати та здійснити таку підготовку.

Розуміючи гостроту кадрової проблеми для судочинства, Рада з питань судової реформи, законодавці передбачили також можливість проведення добору кандидатів, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше 3 роки з особливостями, визначеними ВККСУ. Цей механізм допоможе дещо скоротити шлях до посади судді тим, хто має досвід і розуміння роботи в суді та в найкоротші строки заповнити вакансії в місцевих судах. НШСУ ще з моменту прийняття Закону «Про судоустрій і статус суддів» розпочала роботу над тим, щоб відповідні норми могли бути реалізовані. Йі наразі готова реалізувати експрес-програму спеціальної підготовки для вказаної категорії кандидатів на посаду судді.

— Які кроки для поповнення суддівського корпусу належить здійснити?

— Законодавством встановлено, що особливості добору таких кандидатів визначає Вища кваліфікаційна комісія суддів. НШСУ підготувала відповідні рекомендації, про-

екти нормативних документів: програм, порядків та навчальних планів спеціальної підготовки. ВККСУ з огляду на всі реальні аспекти та можливості нормативно врегулює особливості добору. Перші кроки в цьому напрямку вже здійснені. Рішенням ВККСУ від 10 квітня 2017 року затверджено порядок складання відбіркового іспиту та методик оцінювання його результатів. Після завершення прийому документів, відбудеться вивчення осіб, які мають намір стати суддею, на відповідність вимогам та обмеженням, визначеним законодавством. Наступний етап відбірковий іспит. Ті, хто продемонструє належний рівень знань й успішно пройде анонімне тестування щодо рівня теоретичних знань у сфері права, тест на визначення особистісних морально-психологічних якостей, спеціальну перевірку, будуть направлені для проходження спеціальної підготовки. Після її завершення — кваліфікаційне оцінювання, рейтингування та зараховування до резерву на заміщення вакантних посад суддів.

Реалізація законодавчої можливості підготовки кандидатів із числа помічників суддів дозволить у значно коротші строки, порівняно зі спеціальною підготовкою інших категорій правників, поповнити суддівський корпус. Звичайно, такий відбір і підготовка — серйозний виклик для НШСУ, оскільки нам належить забезпечити високоефективний навчальний процес у досить стислі строки.

Тривалість спеціальної підготовки

— Скільки часу триватиме спеціальної підготовки?

— Її тривалість визначається кількістю облікових одиниць часу, відведених для реалізації відповідної програми. Тривалість дня теоретично-практичної підготовки становитиме до 12 академічних год. (включаючи самостійну роботу слухачів). Тривалість тижня підготовки — 6 днів. Таким чином, виходячи з навчального плану, ми плануємо, щоб підготовка кандидатів, що мають досвід роботи в суді тривала 70 днів, а з урахуванням вихідних — максимум 3 місяці. В її межах на теоретично-практичну та самостійну підготовку відводиться 90% часу, а контрольні заходи — ще близько 10%. Цього часу буде достатньо, аби досвідченого кандидата зробити спро-

можним ефективно реалізувати повноваження судді. Для цієї категорії слухачів не передбачено стажування в місцевих судах, навчальні візити, окремі дні на самостійну підготовку та канікули.

Для тих, хто буде направлений для спеціальної підготовки на загальних підставах, програма та навчальний план розраховані на 12 місяців або ж 257 навчальних днів. Ця підготовка включатиме 100 днів (38,9%) тео-

ретично-практичної підготовки та 96 днів (37,4%) стажування в місцевих судах. Крім того, заплановано час на навчальні візити — 18 днів (7%), самостійну підготовку — 12,5 днів (4,9%), контрольні заходи — 6,5 днів (9,3%), канікули — 24 дні (9,3%).

— Скільки кандидатів планується підготувати?

— ВККСУ визначила потребу в державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у НШСУ на 2017 рік в обсязі 600 осіб. На сьогодні документи на конкурс подали вже понад 5 000 претендентів. Тож остаточне рішення, скільки кандидатів і за якою навчальною програмою будемо готувати, прийматиметься з огляду на результати відбору. Виходячи із загальної кількості помічників суддів (тих, хто відповідає професійному й віковому цензу, вимогам доброчесності, їх здатності подолати відбірковий іспит), можна прогнозувати відбір та підготовку в рамках, визначених державним замовленням. НШСУ планує спершу (в 2017 році) реалізувати підготовку кандидатів, що мають трирічний досвід роботи

в суді. Після завершення цієї підготовки приступимо до навчання тих, хто направлений для спеціальної підготовки на загальних підставах.

— Які ж особливості матиме підготовка кандидатів, що мають достатній стаж роботи помічником судді?

— Головне завдання такої підготовки — допомогти кандидатам розвинути відповідні якості та набуті професійних знань, умінь і навичок, необхідних для належного виконання повноважень судді. Так, кандидатів належить навчити приймати законні, обґрунтовані та справедливі рішення спираючись на принципи верховенства права та практику Європейського Суду з прав людини, з повагою ставитися до особи, забезпечувати реалізацію її прав і свобод. Крім того, в майбутніх суддів має вкорінитися розуміння суддівської етики та судової деонтології, усвідомлення високої значимості ролі

Особливості підготовки майбутніх суддів

— Як буде реалізовано процес спеціальної підготовки та кого планується залучити до викладання?

— Спеціальної підготовки буде організовано за єдиною уніфікованою програмою, а з огляду на очікувану кількість слухачів її проведення планується одночасно в чотирьох локаціях: Києві, Харкові, Львові, Одесі. Навчання проводитиметься в групах, склад кожної з яких не буде перевищувати 25 слухачів. Кількість груп визначатимуть результати добору. Попередньо планується, що в Києві одночасно готуватиметься 6 груп, у Львові та Харкові — по 3 групи, в Одесі — 2 групи.

Для реалізації завдань спеціальної підготовки планується широке залучення до викладацької діяльності суддів-викладачів (суддів-тренерів). Найкращим наставником для кандидата є діючий суддя, який володіє знаннями та досвідом у сфері обраної тематики й навичками викладацької діяльності, умінням застосовувати техніку ефективного навчання для дорослих.

Очікується, що до освітнього процесу буде залучено близько 500 суддів-викладачів, у Національній школі суддів створено самостійний відділ їх підготовки. НШСУ давно працює над забезпеченням єдиної системи їх добору та підготовки, тому рівень навчального процесу має бути належним. З-поміж провідних фахівців, що мають успішний досвід роботи із суддівською аудиторією підібрано також викладачів за іншими напрямками — соціологів, психологів, фахівців у сфері мовознавства тощо.

Відповідні навчальні методичні матеріали, організаційні рішення ми теж напрацювали. Тож можна сказати, що для виконання завдання спеціальної підготовки школа готова.

— Чого в першу чергу навчатимуть майбутніх суддів?

— Уміння відправляти правосуддя — це значно більше ніж вивчення матеріалів, розгляд справи й підготовка судового рішення. Важливо опанувати навички суддівської професії, аби не дискредитувати статус судді як носія судової влади.

Програма спеціальної підготовки передбачає комплекс як теоретичних, так і практичних заходів, кінцевою метою яких буде формування готовності до належного виконання повноважень судді. Під час спеціальної підготовки кандидат повинен набути таких умінь, як забезпечення дотримання прав учасників процесу й виконання ними обов'язків; здійснення судочинства своєчасно, справедливо та безсторонньо; аналізувати й розв'язувати складні правові проблеми, а також керувати судовим процесом, сприяти досягненню згоди та примиренню сторін, досліджувати й оцінювати докази; формулювати, мотивувати та пояснювати рішення. Крім цього, кандидата на посаду судді належить

й місії суду тощо. Підготовка буде раціональною й інтенсивною і, за формою та змістом відповідатиме сучасним європейським практикам.

Основною ж її особливістю буде сам слухач — людина з професійним досвідом та достатнім багажем знань. Програма спеціальної підготовки ґрунтується на нових підходах до її структури та методики проведення навчальних занять. Ми виходимо з того, що кандидати на посаду судді володіють основними знаннями з матеріального та процесуального права до вступу до Національної школи суддів України. Сьогодні місяця суду, судді та правосуддя є складнішою й багатоаспектнішою ніж це було раніше. Необхідним є формування в судді не лише відповідних правових знань, умінь і навичок, а й цілої низки якостей і здібностей як особистісного, так і соціального характеру.

Наше завдання — допомогти підготовленому фахівцю, досвідченому помічнику судді зробити крок на шабелі вище й дати необхідний для якісної роботи на посаді судді інструментарій.